

Kemény János:

OROSZ–UKRÁN HÁBORÚ: KEZDETI MEGFIGYELÉSEK¹

DOI: [10.35926/HSZ.2022.5.2](https://doi.org/10.35926/HSZ.2022.5.2)

ÖSSZEFOGLALÓ: A tanulmány célja, hogy összefoglalja a folyamatban lévő orosz–ukrán háború főbb eseményeit és irányait, valamint következtetéseket fogalmazzon meg a konfliktus dinamikáit illetően. Terjedelmi okok miatt nem célja a konfliktus teljes, 2014 óta tartó menetének elemzése, ennek komplex bemutatása későbbi munkák feladata lesz. Rendkívül nehéz egy folyamatban lévő konfliktusról részletesen, nyílt forrásokra alapozva mélyrehatóan írni, ahol jelentős a téves adatok és a szándékosan megtévesztő jellegű információk mennyisége – az alább írtakat ezekre a korlátokra tekintettel javasolt olvasni. A tanulmány nem célja az információs környezetben bekövetkezett változások részletes tárgyalása, mivel ez több önálló elemzés tárgyát képezhetné. Hasonlóképpen nem célja az energetikai kérdések és azok nemzetközi vonatkozásainak elemzése, sem az Ukrajna területén végbe ment események jogi megítélése. A szerző áttekintést ad a háború fontosabb eseményeiről és dinamikáiról, valamint a várható irreguláris dimenzióról. Folyamatban lévő konfliktusról lévén szó a leírt számadatok csak tájékoztató jellegűek, a jelenleg elérhető információk alapján a háború nyílt forrásokban tapasztalható dinamikáját kívánják alátámasztani.

KULCSSZAVAK: orosz–ukrán háború, Ukrajna, Oroszország, hibrid hadviselés, drónok

A SZERZŐRŐL:

Kemény János, a Nemzeti Közszerzői Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézetének tudományos munkatársa

A TANULMÁNY KORLÁTAI ÉS AZ INFORMÁCIÓS KÖRNYEZET JELENTETTE NEHÉZSÉGEK

Minden háborús helyzet bizonytalan információs környezetet teremt. A kihívás ma több irányból érkezik, amennyiben konvencionális háborús helyzetben újdonságnak számít a közösségi média kiterjedt használata.

A hadviselő felek az információs térben is a saját helyzetüket igyekeznek erősíteni, és ezen a téren az információk elhallgatása, torzítása, esetleges hamisítása egyáltalán nem egyedi jelenség. Például: Oroszország a jelen cikk írásakor (2022. május végén) elérhető legaktuálisabb összesített veszteségi jelentését 2022. március 25-én adta ki, akkor 1351 halottról

¹ TKP2021-NVA-16 azonosítószámú NKE HHK pályázat „Alkalmazott katonai műszaki, had- és társadalomtudományi kutatások a nemzetvédelem, nemzetbiztonság területén a Hadtudományi és Honvédtisztképző Karon”.

beszámolva.² A BBC május közepén 2336 orosz halottról tudott, akiknek 20%-a tiszt volt.³ Nem hivatalos nyugati becslések ennél jóval nagyobbak gondolták az orosz veszteségeket. Ben Wallace brit védelmi miniszter 2022. április 25-i, a brit képviselőház előtt elmondott beszédében – a veszteség összetételéről nem nyilatkozva – 15 ezer főre becsülte a harcokban meghalt orosz katonák számát.⁴ Az ukrán vezérkar a Facebook-oldalán rendszeresen közölt adatokat az orosz veszteségekről, ezek általában jóval magasabbak voltak a nyugati becsléséknél.⁵ Az ukrán veszteségekről nem állnak rendelkezésre megbízható adatok.

Újdonság volt a közösségi média jelentős szerepe, az ott megjelenő, sokszor pontatlan vagy szenzációhajhász közlés gyorsan terjedt. Erre példa az *Admiral Makarov* orosz fregatt esete. Röviddel a *Moszkva* cirkáló április 14-i elsüllyesztése után a közösségi médiában szárnyra kapott a hír, hogy egy újabb orosz hajót ért ukrán rakétatalálat. A hír bekerült a hagyományos médiába is⁶ – hivatalos alátámasztás nélkül. Amerikai oldalról John Kirby, az amerikai védelmi minisztérium szóvivője kérdésre válaszolva jelezte, hogy az amerikai oldal nem tudja a hírt megerősíteni.⁷ Közben megosztásra került egy videó az állítólagos találat utóéletéről, ami gyorsan lelepleződött, mert kiderült, hogy az Arma 3 videójátékból származik.⁸

Felettébb fontos a közösségi médiavállalatok törekvése arra, hogy ebben a helyzetben csökkentsék a téves és félrevezető információk mennyiségét, bár ez minden bizonnyal nehezen kivitelezhető vállalkozás.⁹ A korántsem csak állami szintről érkező dezinformációs törekvések látványos megjelenései az ún. *deepfake* videók, erre ukrán- és oroszellenes éllel is akadt már példa a háború alatt.¹⁰ Bár az eddigi próbálkozások kiszűrése még nem jelentett különösebben nagy gondot, a későbbiekben nagyobb problémát okozhat a hatékonyabb hamisítványok felfedése és hihető leleplezése.

² Russia Says 1,351 Of Its Soldiers Have Died In Ukraine, Well Below Western Estimates. Radio Free Europe/Radio Liberty, 25. 03. 2022. <https://www.rferl.org/a/russia-ukraine-death-toll-1351/31770672.html> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

³ Olga Ivshina: The BBC continues to verify Russian military losses in Ukraine. BBC, 13. 05. 2022. https://www.bbc.com/news/live/world-europe-61404062?ns_mchannel=social&ns_source=twitter&ns_campaign=bbe_live&ns_linkname=627e6e04c6835775caca808e%26The%20BBC%20continues%20to%20verify%20Russian%20military%20losses%20in%20Ukraine%262022-05-13T18%3A10%3A03.435Z&ns_fee=0&pinned_post_locator=urn:asset:690d4225-9015-4458-8bae-f1c10f3f9f1c&pinned_post_asset_id=627e6e04c6835775caca808e&pinned_post_type=share (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁴ Oral statement to Parliament – Defence Secretary statement to the House of Commons on Ukraine: 25 April 2022. Ministry of Defence, 25. 04. 2022. <https://www.gov.uk/government/speeches/defence-secretary-statement-to-the-house-of-commons-on-ukraine-25-april-2022> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁵ Генеральный штаб ЗСУ / General Staff of the Armed Forces of Ukraine. Facebook, 29. 05. 2022. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=327706256209126&set=a.229159252730494> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 29.)

⁶ Liam James: Russian warship Admiral Makarov 'on fire after being hit by Ukrainian missile'. The Independent, 06. 05. 2022. <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/russia-ship-admiral-makarov-ukraine-war-b2073007.html> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁷ Pentagon Press Secretary John F. Kirby Holds a Press Briefing. Department of Defense, 06. 05. 2022. <https://www.defense.gov/News/Transcripts/Transcript/Article/3023614/pentagon-press-secretary-john-f-kirby-holds-a-press-briefing/> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁸ Josh Kelety: Clip shows video game, not Ukraine attacking Russian navy. Associated Press, 08. 05. 2022. <https://apnews.com/article/fact-checking-ukraine-drone-simulation-485598229735> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁹ Twitter steps up Ukraine misinformation fight. BBC, 19. 05. 2022. <https://www.bbc.com/news/business-61512261> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

¹⁰ Jane Wakefield: Deepfake presidents used in Russia-Ukraine war. BBC, 18. 03. 2022. <https://www.bbc.com/news/technology-60780142> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

HIBRID HÁBORÚBÓL KONVENCIONÁLIS HÁBORÚBA

2008-ban James Mattis tábornok, akkoriban az amerikai Összhaderőnemi Parancsnokság (Joint Forces Command, JFCOM) parancsnoka, későbbi amerikai hadügyminiszter úgy fogalmazott, hogy a „*konvencionális háborúk véleményem szerint a hibernáció állapotában vannak*”.¹¹ Az Ukrajnában történtek – köztük a hibrid fenyegetések Európában való megjelenése – 2014-től kezdve alakítják a modern konfliktusokról kialakított képünket, 2022 februárja pedig visszahozta a köztudatba a konvencionális államközi háborút.

A NATO aktuális definíciója szerint a hibrid fenyegetés „*térben és időben kiterjedő konvencionális, irreguláris és aszimmetrikus tevékenységek kombinációja által okozott fenyegetés*”.¹² A hibrid fenyegetések, illetve a hibrid hadviselés kérdése az utóbbi években dominálta a jövő konfliktusaival kapcsolatos vitákat. Az ukrajnai események fejlődésének iránya és konvencionális háborúvá alakulása fontos jelzés a hibrid konfliktusokkal elérhető lehetőségeket illetően. Oroszország a kelet-ukrajnai „népköztársaságok” kialakítására és fenntartására jelentős forrásokat biztosított, a minszki megállapodások tető alá hozásakor viszont semleges szereplőnek mutatta magát.¹³ Az orosz megközelítésben bekövetkezett változások pontos okaival kapcsolatos vita eldöntése bizonyára még sok időt fog igénybe venni.

Figyelembe véve, hogy a konfliktus már nyolc éve tart és az orosz fél hadviselő félként történt megjelenése komplikálja a tárgyalásos megoldást, ezért jelenleg nem lehet megbecsülni a konfliktus időkeretét. Az elmúlt hónapok eseményei alapján vitathatatlan, hogy az orosz vezetés a céljai eléréséhez 2022-re elkerülhetetlennek ítélte a semleges fél politikai szerepének feladását és a konvencionális katonai erő alkalmazását.

Ezt a fejleményt nem szabad alábecsülni, mivel jelentős hatást gyakorolhat az 1945 után kialakított nemzetközi kapcsolatrendszerre is. Másfelől a háború jól mutatja a katonai erő alkalmazásának nehézségeit azáltal, hogy egy jól felkészített, vezetett és felfegyverzett kisebb létszámú haderő milyen komoly ellenállást tud kifejteni. A konfliktus ilyen irányú tanulságainak értékelése és feldolgozása a következő években jelentős munkát fog adni a terület szakértőinek.

KEZDETI CÉLOK, KORLÁTOK ÉS AZOK KÖVETKEZMÉNYEI

A háború – az orosz szóhasználatban: különleges katonai művelet – célja Vlagyimir Putyin orosz elnök Oroszország és Ukrajna lakosságához intézett 2022. február 24-i beszéde szerint Ukrajna „demilitarizációja” és „denáncifikációja”, valamint a donyecki és a luhanszki „népköztársaságokkal” két nappal korábban kötött megállapodás gyakorlati érvényesítése, amely a két „népköztársaságot” a teljes közigazgatási területével – vagyis nem csak az oroszbarát erők által akkoriban uralt területtel – ismeri el.¹⁴

¹¹ Ann Roosevelt: Mattis: Irregular Warfare Is The Key Today, But Not To Exclusion of All Else. Defense Daily, 23. 06. 2008. <https://www.defensedaily.com/mattis-irregular-warfare-is-the-key-today-but-not-to-exclusion-of-all-else/navy-usmc/> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

¹² AAP-06 Edition 2021 – NATO Glossary of Terms and Definitions. NATO Standardization Office (NSO), 2021, 65. https://standard.di.mod.bg/pls/mstd/MSTD.blob_upload_download_routines.download_blob?p_id=281&p_table_name=d_ref_documents&p_file_name_column_name=file_name&p_mime_type_column_name=mime_type&p_blob_column_name=contents&p_app_id=600 (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

¹³ Duncan Allan: The Minsk Conundrum: Western Policy and Russia's War in Eastern Ukraine. Chatham House, 20. 05. 2022. <https://www.chathamhouse.org/2020/05/minsk-conundrum-western-policy-and-russias-war-eastern-ukraine-0/minsk-2-agreement> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

¹⁴ Robert Coalson: Putin's Recognition Of Separatist Formations In Eastern Ukraine Embraces All Their Territorial Claims Against Kyiv. Radio Free Europe/Radio Liberty, 22. 02. 2022. <https://www.rferl.org/a/putin-recognizes-ukraine-separatists-territorial-claims/31717306.html> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

Az orosz narratíva szerint Oroszország itt egy védekező és korlátozott műveletbe kezdett, ami a NATO terjeszkedésének megakadályozását szolgálja.¹⁵ Az, hogy az orosz elnök mit értett pontosan a „demilitarizáció” és a „denácifikáció” alatt, illetve ezek megvalósíthatóságát katonai erő alkalmazásával miként tekintette kivitelezhetőnek, alaposabb körüljárást igénylő kérdés. A náciellenes fellépés hívószó az orosz társadalomban, a második világháborús örökségnek köszönhetően jó mozgósító erő, nemzetközi téren azonban nem hozott sikert, sőt Izraellel még diplomáciai feszültséget is kiváltott Lavrov orosz külügyminiszter egy kijelentése miatt.¹⁶ „Denácifikáció” alatt az orosz vezetés feltételezhetően a Zelenszkij-kormány hatalomból történő eltávolítását és egy oroszbarát vezetés hatalomra juttatását értette. Ennek realitása a jelenlegi helyzetben minimális, és csak egy átfogó, Ukrajna nyugati területeit is érintő katonai művelettel lenne megvalósítható. Az oroszbarát politikai erők és politikusok – mint pl. Viktor Medvedcsuk – a háború miatt nincsenek abban a helyzetben, hogy befolyásolják az ukrán belpolitikai történéseket.¹⁷ A demilitarizációt jelenleg csak az ukrán hadiipari és egyéb kapcsolódó infrastruktúra elleni támadásokkal tudják megvalósítani, itt is elsősorban rakétatámadásokkal nyugat-ukrajnai célpontok ellen.

A nyugati államok által a háború kezdete óta Ukrajna számára biztosított jelentős katonai támogatás kétségessé teszi e cél elérését. A nagy mennyiségű nyugati nehézfegyverzet beáramlásával Ukrajna ipari bázisa jelentősen védett, amit Oroszország nem képes hatékonyan támadni. Ennek megfelelően csak az országba leszállított fegyver- és lőszerkészleteket veheti célba, de az orosz támadások hatékonysága az eddigi információk szerint ezen a területen is megkérdőjelezhető.¹⁸ Diplomáciai értelemben az orosz fél igyekezett nyomást gyakorolni a nyugati országokra,¹⁹ de a tanulmány írásakor ez a törekvés sem mutatott jelentősebb eredményt.

A tény, hogy Oroszország továbbra is ragaszkodik a különleges katonai művelet megnevezéshez, azt mutatja, hogy az orosz vezetés kockázatosnak tarthatja a hadiállapot bevezetését és az ezzel járó mozgósítást. Egyes szakértők véleménye szerint egy általános mozgósítás – amire társadalmi és gazdasági értelemben egyaránt szükség lenne a háborús erőfeszítések fenntartásához – aláásná a Putyin által kialakított belső stabilitás maradékát, ami részben az orosz társadalom depolitizáltságára épül.²⁰ Kérdéses, hogy a nyugati államok által bevezetett szankciók milyen gyorsan és mennyire látványosan tudják gyengíteni a rendszert. Eddig az orosz vezetés nem adta jelét annak, hogy a gazdasági nyomás hatására bármiben is hajlandó lenne engedni. Az orosz társadalom hozzáállását nehéz felmérni, az elérhető információk eddig nem mutatják, hogy jelentős társadalmi ellenállás lenne formálódóban, ugyanakkor a háborús erőfeszítések széles körű lakossági támogatása körül vannak kérdőjelek.²¹

¹⁵ Michael Kimmage – Maria Lipman: Putin’s Hard Choices: Why the Russian Despot Can Neither Mobilize Nor Retreat. *Foreign Affairs*, 31. 05. 2022. <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/2022-05-31/putins-hard-choices> (Letöltés időpontja: 2022. 06. 02.)

¹⁶ Hadas Gold et al.: Putin apologized over FM’s Hitler comments, Israel says. *CNN*, 05. 05. 2022. <https://edition.cnn.com/2022/05/05/middleeast/putin-bennett-apology-intl/index.html> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

¹⁷ Ukraine: Fugitive Putin ally Medvedchuk arrested – security service. *BBC*, 13. 04. 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-61089039> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

¹⁸ Robert Burns: Russia has yet to slow a Western arms express into Ukraine. *Associated Press*, 14. 04. 2022. <https://apnews.com/article/russia-ukraine-business-nato-europe-e335d774954f6403c38e88a3a6bfbcff> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

¹⁹ Natasha Bertrand et al.: Russia formally protests US weapons shipments to Ukraine. *CNN*, 22. 04. 2022. <https://edition.cnn.com/2022/04/15/politics/russia-us-diplomatic-note/index.html> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

²⁰ Kimmage–Lipman: i. m.

²¹ Alexei Levinson: Putin may have high ratings – but Russians are terrified too. *The Guardian*, 09. 05. 2022. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2022/may/09/putin-may-have-high-ratings-but-russians-are-terrified-too> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

Ukrán oldalról a meghirdetett célok közé tartozik az orosz irányítás alá került területek maradéktalan visszazserzése, beleértve a Krím félszigetet is. Az elvesztett területek feladásának ügye az ukrán belpolitikában kényes kérdés, és nemzetközi jogi szempontból sem elhanyagolható, mivel az annexió elismerése az 1945 utáni nemzetközi jog számos aspektusát alapjaiban ásná alá. Az ukrán retorikában emellett megjelent a „civilizációs” aspektus, ami az ukrán nemzeti szimbólumok és identitás elleni támadásokat állítja középpontba.

Ezek ismeretében kijelenthető, hogy a háború jelenlegi szakaszában mindkét oldalon a fegyveres erők segítségével kialakítandó realitások elérése áll az erőfeszítések középpontjában. Egyik fél sem tud jelenleg olyan eredményt elérni a tárgyalóasztalnál, amivel a saját meghirdetett céljaihoz közelebb tudna kerülni. A harctéren kialakuló helyzet lesz majd az alapja bármilyen tárgyalási helyzetnek, amikor valamelyik fél akarata megtörik, vagy a háború folytatásához szükséges gazdasági és/vagy katonai eszközei elfognak.

Erre a hozzáállásra kitűnő példa volt a két hadviselő fél szereplése a márciusi törökországi egyeztetésen, ahol az ukrán oldal a civilek védelmét és a humanitárius folyosók sérthetetlen-ségének fontosságát, illetve a tűzszünetet hangsúlyozta, míg orosz oldalról a háború elején kitűzött orosz célok maradéktalan teljesítését tűzték ki a tűzszünet előfeltételeként.²² Újabb jelentős, nyilvános diplomáciai lépések a tanulmány lezárásáig nem történtek.

AZ ELSŐ TÁMADÁS, FŐBB TÁMADÁSI IRÁNYOK

Az orosz támadás február 24-én indult meg Ukrajna ellen négy fő irányban:

- északi frontszakasz: Kijev felé, Beloruszból kiindulva;
- északkeleti frontszakasz: Kijev felé, orosz területről kiindulva;
- keleti frontszakasz: a „népköztársaságok” területéről kiindulva Harkov felé;
- déli frontszakasz: a megszállt Krím félsziget területéről kiindulva Odessza, Mariupol és Zaporizzsja irányába.²³

Az orosz támadás első szakaszának fő célja Kijev elérése volt, amit az elérhető információk alapján könnyű erővel, gyorsan kívántak végrehajtani. A hosztomeli repülőtér ellen végrehajtott ejtőernyős akció volt a terv leglátványosabb része, ami az ukrán erők erélyes fellépése miatt hamar kudarcot vallott.²⁴ Arra következtethetünk, hogy az orosz vezetés nem számolt jelentős ellenállással az ukrán hadsereg részéről, vagy – Putyin február 25-i beszéde alapján – talán az ukrán hadseregen belül nagyobb ellentéteket feltételezett.²⁵ Ukrán közlés szerint az orosz haderő a honi, a belorusz, a „népköztársasági” és a megszállva tar-

²² ‘No progress’ as top Russia, Ukraine diplomats talk in Turkey. Al Jazeera, 10. 03. 2022. <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/10/top-russia-ukraine-diplomats-arrive-in-turkey-for-talks> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

²³ Seth G. Jones: Russia’s Ill-Fated Invasion of Ukraine: Lessons in Modern Warfare. Center for Strategic and International Studies Briefs, 06. 2022., 2. https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/220601_Jones_Russia%27s_Ill-Fated_Invasion_0.pdf?Ggqjb.JsRbJzr_wlu5jrVT_Xe3AW3jur (Letöltés időpontja: 2022. 06. 02.)

²⁴ Andrew S. Bowen: Russia’s War in Ukraine: Military and Intelligence Aspects. Congressional Research Service, 27. 04. 2022., 4. <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R47068> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

²⁵ Putin calls on Ukrainian military to seize power to better negotiate with Russia. Reuters, 25. 02. 2022. <https://www.reuters.com/world/europe/putin-calls-ukrainian-military-seize-power-better-negotiate-with-russia-2022-02-25/> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

tott ukrán területeken hozzávetőleg 200 ezer főt koncentrált a támadáshoz.²⁶ Más becslések ezt a számot alacsonyabbra teszik – az amerikai Stratégiai és Nemzetközi Tanulmányok Központja (Center for Strategic and International Studies, CSIS) becslése 142 ezer fő –, kiemelve, hogy a támadóerőknek a donyecki és a luhanszki területeken toborzott – sokszor kényszertoborzott – erők is a részét képezték.²⁷ Seth G. Jones elemzése szerint a várható megszállási feladatokhoz egy ekkora méretű erő teljes mértékben elégtelen lett volna,²⁸ de a konvencionális műveletek hatékony végrehajtásához is kevésnek bizonyult.

Az orosz erők támadását rakéta- és légitámadások, valamint kibertérben végrehajtott műveletek kísérték, ezek hatékonysága azonban messze elmaradt a várttól. Sem a lakossági morált, sem az ukrán katonai képességeket nem sikerült olyan mértékben csökkenteni, ahogy azt a külső megfigyelők várták.²⁹ A támadás a négy frontszakaszon egyszerre indult, ami nem bizonyult szerencsésnek, elaprózta a rendelkezésre álló erőket. Nyugati szakértők felhívták a figyelmet arra, hogy a háború első hat hetében nem volt főparancsnok, aki összefogta volna a műveletet, ami szerintük a központi orosz irányítás hiányosságait mutatja.³⁰ Alekszander Dvornikov hadseregtábornokot³¹ csak 2022. április 10-én nevezték ki az orosz támadás parancsnokává.³²

Az orosz légierő teljesítménye is elmaradt a várttól, nem volt képes a teljes légi fölény megszerzésére (az ukrán légierő és a légvédelmi erők a tanulmány írásakor is részben működőképeseek). Az orosz légierő az elérhető információk alapján a rendszerben lévő legkorszerűbb típusokból is szenvedett el veszteséget.³³ Mutakoztak problémák a légi és a szárazföldi erők tevékenységének koordinációjában is.³⁴

Az orosz vezetés kénytelen volt belátni a bevetett támadóerő korlátait, pontosabban azt, hogy nem tudják végrehajtani Kijev körbezárását, és március 30. körül visszavonulást hajtottak végre a főváros környékéről, ahol komoly veszteségeket szenvedtek. Ezután a Donbasz elfoglalása helyeződött előtérbe,³⁵ ami az orosz katonai törekvések csökkenését mutatta, de nem feltétlenül járt együtt az ambíciók csökkenésével.

²⁶ Ukraine conflict: Russian forces attack from three sides. BBC, 24. 02. 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-60503037> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

²⁷ Jones: i. m. 2.

²⁸ Uo. 6.

²⁹ Uo. 4.

³⁰ Robert Dalsjö et al.: A Brutal Examination: Russian Military Capability in Light of the Ukraine War. *Survival Global Politics and Strategy*, Volume 64, Issue 3, 30. 05. 2022., 7–28. <https://doi.org/10.1080/00396338.2022.2078044> (Letöltés időpontja: 2022. 06. 02.)

³¹ Mason Clark et al.: Russian General Officer Guide. Institute for the Study of War, 11. 05. 2022., 13. <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20General%20Officer%20Guide%20ISW%20May%202022.pdf> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

³² Nathan Hodge: Russia has appointed a new general for Ukraine. Can Moscow reboot its war in time for Putin to claim a victory? CNN, 11. 04. 2022. <https://edition.cnn.com/2022/04/11/europe/ukraine-donbas-battle-russia-cmd-intl/index.html> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

³³ Stijn Mitzer et al.: List Of Aircraft Losses During The 2022 Russian Invasion Of Ukraine. Oryx blog, 20. 03. 2022. <https://www.oryxspioenkop.com/2022/03/list-of-aircraft-losses-during-2022.html> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

³⁴ Jones: i. m. 4.

³⁵ Zelenskiy Dismisses Russia's Claims On Pullback, Says Ukrainian Forces Preparing For Fight In East. Radio Free Europe/Radio Liberty, 30. 03. 2022. <https://www.rferl.org/a/russia-ukraine-scalng-down-skepticism/31777329.html> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

OROSZ PARANCSNOKOK HALÁLA, MEGTÁMADÁSA, LEVÁLTÁSA; SZERZŐDÉSES KATONÁK TÁVOZÁSA

Az orosz haderő a vezetési szinten szokatlanul nagy veszteségeket szenvedett el. A 2022. június elejéig beérkezett ukrán információk szerint 12 orosz tábornok vesztette életét a harcokban, az orosz források négy tábornok halálát ismerték el.³⁶ A nyilvános forrásokban elérhető magyarázatok egyike erre az, hogy az orosz erőknek mind a kommunikációs, mind a harctéri morállal problémáik vannak, ami szükségessé teszi, hogy a magas rangú vezetők a frontvonalhoz közel, személyesen vegyenek részt a műveletek koordinálásában.³⁷ Ez korábban is jellemző volt, de a modern felderítési és csapásmérési képességek csak növelik ezt a problémát.

Ukrán források szerint megtörtént, hogy egy orosz dandárparancsnokot a saját katonái sebesítettek meg, mert az általa vezetett egység jelentős veszteségeket szenvedett és emiatt elégedetlenek voltak vele.³⁸ Orosz oldalon jellemző a nem jól teljesítő parancsnokok leváltása. Ez történt a Fekete-tengeri Flotta parancsnokával a *Moszkva* cirkáló elvesztése után, valamint két tábornokkal a harkovi kudarc miatt.³⁹

Az orosz haderőben tapasztalható lemorzsolódásnak szokatlan tényezői is vannak. A Kijev környékéről kivont egységek új harctéri szolgálatot megtagadó állományával kapcsolatban nincsenek pontos adatok, de több hír is szólt arról, hogy csak csekély számú szerződéses katona kívánt visszatérni.⁴⁰

OROSZ TECHNIKAI VESZTESÉGEK ÉS A MORÁL

Az információs technológia fejlődésének köszönhetően a haditechnikai veszteségek mértékére vonatkozó nyilvános becslések nagyszámú videó és kép felhasználásával készülnek. A témával foglalkozó területen komoly munkát végző Oryx blog szerint 2022 júniusának elejéig az orosz fél 4239 járművet veszített. Ebből 2479 teljesen megsemmisült; 74 valamilyen kárt szenvedett, de javítható; 315-öt feladtak; 1370-et az ukrán oldal zsákmányolt.⁴¹ Ugyanezen forrás szerint az ukrán oldal vesztesége 1136 jármű volt; ebből 542 megsemmisült; 24 kárt szenvedett; 35-öt feladtak és 535-öt az orosz oldal zsákmányolt.⁴²

A valós számok mindkét oldalon minden bizonnyal jelentősen magasabbak az itt közöltekhez képest, mivel harctéri körülmények között nem lehet minden veszteséget dokumentálni.

³⁶ Ukraine war: Putin vows to hit new targets if West sends weapons to Ukraine. BBC, 06. 06. 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-61697093> (Letöltés időpontja: 2022. 06. 10.)

³⁷ Bowen: i. m. 8–9.

³⁸ Dan Sabbagh: Mutinous Russian troops ran over their own commander, say western officials. The Guardian, 25. 03. 2022. <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/25/russian-troops-mutiny-commander-ukraine-report-western-officials> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

³⁹ Jones: i. m. 3.

⁴⁰ Pjotr Sauer: 'They were furious': the Russian soldiers refusing to fight in Ukraine. The Guardian, 12. 05. 2022. <https://www.theguardian.com/world/2022/may/12/they-were-furious-the-russian-soldiers-refusing-to-fight-in-ukraine> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁴¹ Stijn Mitzer et al.: Attack On Europe: Documenting Russian Equipment Losses During the 2022 Russian Invasion of Ukraine. Oryx blog, 06. 06. 2022. <https://www.oryxspioenkop.com/2022/02/attack-on-europe-documenting-equipment.html> (Letöltés időpontja: 2022. 06. 06.)

⁴² Stijn Mitzer et al.: Attack On Europe: Documenting Ukrainian Equipment Losses During the 2022 Russian Invasion of Ukraine. Oryx blog, 06. 06. 2022. <https://www.oryxspioenkop.com/2022/02/attack-on-europe-documenting-ukrainian.html> (Letöltés időpontja: 2022. 06. 06.)

A logisztikai feladatokra használt civil járművekben és könnyebb eszközökben bekövetkezett veszteségekről a jelenlegi helyzetben még megközelítő adatok sincsenek.

A dokumentált veszteségek közül figyelmet érdemelnek az orosz haderőben a megújulás jegyében 2008 óta rendszerbe állított eszközökben bekövetkezett veszteségek. Az Oryx blog alapján június elejéig az alábbi technikai veszteségeket lehet kiemelni:

- T-90A: 19 db, ezekből kilenc megsemmisült, 10 ukrán kézre került;
- T-90M: 1 db, megsemmisült;
- T-80 variánsai: 138 db, ezekből 56 db megsemmisült, 82 db pedig feladásra vagy ukrán kézre került.

Az orosz harckocsivesztés döntő hányadát teszik ki a T-72 típus különböző változatai. Figyelemre méltó, hogy a T-80-asok veszteségei között van egy prototípus, a T-80UM2, amelyből az elérhető információk alapján mindössze egy darab készült.⁴³ A jelentős harckocsivesztés valószínűleg kiképzési, műszaki, logisztikai és taktikai hibákkal magyarázható. A legújabb eszközöket – pl. a T-14 harckocsicsalád tagjait – az elérhető információk alapján nem vették be Ukrajnában. Ennek oka feltehetően az, hogy ezeket még nem tartják alkalmasnak a harcéri szolgálatra.

Az érzékenyebb technikai veszteségek közé tartozik, hogy az elérhető információk alapján az orosz haderő 7 db Pancir-Sz1 önjáró légvédelmi rendszert veszített, közülük hármat az ukránok megszereztek, valamint viszonylag épségben ukrán kézre került a Barnaul-T légvédelmi rendszer több eleme is.⁴⁴

Az elektronikai hadviselési eszközök terén is érték fontos veszteségek az orosz felet. Az Oryx blog adatai szerint négy darab, a kommunikációs navigációs (GPS) rendszerek zavarására szolgáló R-330BMV Boriszoglebszk-2B van a veszteségi listán, amiből egy az ukrán fél kezére jutott.⁴⁵ Ennél nagyobb visszhangja volt annak, hogy az ukrán erők a Kraszuha-4 típusú elektronikai hadviselési rendszer egyik elemét viszonylag épségben megszerezték még márciusban.⁴⁶ Ha ezek a technológiák megfelelő elemzésre kerülnek, akkor lehetőség lesz ellenintézkedések kidolgozására, ami sokat levonhat az orosz elektronikai hadviselési rendszerek hatékonyságából.

Az orosz légierő mind személyi, mind technikai oldalon számottevő veszteségeket szenvedett el. A már hivatkozott Oryx blog adatai szerint az orosz légierő (jelen kézirat lezárásáig) 30 repülőgépet veszített, köztük 10 db Szu-34 csapásmérő, 5 db Szu-30SzM és 1 db Szu-35Sz többcélú repülőgépet.⁴⁷ Emellett már a háború korai szakaszában látványosan megjelentek a légi és a földi műveletek koordinálásának, valamint a légi fölény kivívásának a problémái, emiatt egyes nyugati szakértők szerint az orosz légierő gép- és személyi állománya, illetve

⁴³ Thomas Newdick: Russia's Only Prototype T-80UM2 Tank Was Destroyed In Ukraine. The Drive, 21. 03. 2022. <https://www.thedrive.com/the-war-zone/44855/russias-only-prototype-t-80um2-tank-was-destroyed-in-ukraine> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁴⁴ Joseph Trevithick: One Of Russia's Newest Air Defense Systems Has Been Captured In Ukraine. The Drive, 30. 03. 2022. <https://www.thedrive.com/the-war-zone/44981/ukraine-captured-one-of-russias-newest-air-defense-systems> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁴⁵ Stijn Mitzer et al.: Attack On Europe: Documenting Russian Equipment Losses... i. m.

⁴⁶ Joseph Trevithick: Ukraine Just Captured Part Of One Of Russia's Most Capable Electronic Warfare Systems. The Drive, 22. 03. 2022. <https://www.thedrive.com/the-war-zone/44879/ukraine-just-captured-part-of-one-of-russias-most-capable-electronic-warfare-systems> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁴⁷ Stijn Mitzer et al.: Attack On Europe: Documenting Russian Equipment Losses... i. m.

vezetése nem tud megfelelni az Ukrajna elleni támadás által támasztott követelményeknek.⁴⁸ Bár jelenleg a problémák pontos jellegét nem lehet független forrásokból feltárni, az nyilvánvaló, hogy az ukrán légvédelem továbbra is aktív, és az oroszok nem tudták kivívni a légi fölényt. Az, hogy 2022 májusának végén az ukrán légvédelem egy 63 éves nyugalmazott vezérőrnagy által vezetett Szu-25-ös csatarepülőgépet lőtt le, azt mutatja, hogy az orosz légierőnek problémái vannak a megfelelően képzett személyi állomány biztosításával is.⁴⁹ A harcokban megsemmisült repülőgépek pótlása ideális gazdasági körülmények között sem lenne egyszerű, de a jelenlegi erős szankciók mellett szinte kiszámíthatatlan, hogy mikor tudják a veszteségeket pótolni.

Ukrajnának, Oroszországnak és az Ukrajnát támogató államoknak is vannak elképzeléseik arról, hogy a háború intenzív szakasza meddig tarthat. Ennek mindkét oldalról vannak politikai és anyagi feltételei, amikre a rálátásunk csekély. Az új politikai-gazdasági realitások felmérése nehéz, mivel az orosz hadiipar és gazdaság teljesítőképessége a nyugati szankciók után még nehezebben értékelhető. Amennyiben igaz az az ukrán közlés, miszerint megkezdődött T-62-es harckocsik Ukrajnába történő átcsoportosítása, akkor az orosz félnek problémái vannak a modernebb eszközök harctérre küldésével – mert a T-62-esekben még nincs automata töltőrendszer, ezért más kiképzést igényelnek, mint az újabb orosz harckocsik, így az alkalmazásuk ilyen téren problémás⁵⁰ –, és gondjai lesznek az olyan fontosabb támadóeszközök visszapótlásával is, mint a precíziós bombák és eszközök. Ezt támasztja alá a védelmi kérdések elemzésével foglalkozó brit intézet (Royal United Services Institute, RUSI) elemzése, amely szerint az ukrán kézre került eszközökben jelentős mennyiségű külföldön gyártott processzor és alkatrész van.⁵¹

Az nagyon nehezen megjósolható, hogy az orosz társadalom a nagyban leszűkített információs környezetben⁵² mennyire lesz érzékeny az Ukrajnában folyó harci tevékenységre és az ebből fakadó veszteségekre. Ukrajna esetében a lakosság mozgósításának fenntartása és a háborús körülmények között működő politikai-gazdasági rend fenntartásának kérdése lesz elsősorú, amihez a nyugati országok támogatása nélkülözhetetlen lesz. Az ukrán haderő jelenleg egy konvencionális konfliktus folyamán hajt végre újrafegyverzést, aminek során igyekszik integrálni a haderőbe a nyugati partnerektől kapott nehézfegyvereket és egyéb eszközöket. Ez békeidőben is jelentős és időigényes feladat lenne, háborúban pedig még nagyobb terhet ró az abban részt vevő hadseregre és társadalomra.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a háború jelenleg felörlő jellegű, ahol mindkét fél arra törekszik, hogy anyagi és emberveszteségek okozásával megtörje a másik harckészségét.

⁴⁸ Justin Bronk: The Mysterious Case of the Missing Russian Air Force. Royal United Services Institute, 28. 02. 2022. <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/mysterious-case-missing-russian-air-force> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁴⁹ Russian Major General Shot Down Over Ukraine – BBC Russian. The Moscow Times, 25. 05. 2022. <https://www.themoscowtimes.com/2022/05/24/russian-major-general-shot-down-over-ukraine-bbc-russian-a77788> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁵⁰ Dan Parsons: Ancient Russian T-62 Tanks Spotted Wearing Cage Armor In Ukraine. The Drive, 06. 06. 2022. <https://www.thedrive.com/the-war-zone/ancient-russian-t-62-tanks-spotted-wearing-cage-armor-in-ukraine> (Letöltés időpontja: 2022. 06. 06.)

⁵¹ Jack Watling – Nick Reynolds: Operation Z: The Death Throes of an Imperial Delusion. Royal United Services Institute, 22. 04. 2022., 10–12. <https://static.rusi.org/special-report-202204-operation-z-web.pdf> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁵² Russia's Media Regulator Blocks Two More Independent Websites. Radio Free Europe/Radio Liberty, 09. 04. 2022. <https://www.rferl.org/a/russia-blocks-more-media/31795005.html> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

TECHNOLÓGIAI INNOVÁCIÓ ÉS INFORMÁCIÓS FELHASZNÁLÁS⁵³

Nem túlzás azt mondani, hogy az orosz–ukrán háború legjobban kommunikált technológiai sajátossága a pilóta nélküli repülőeszközök (köznyelven drónok) nagyszámú bevetése. Ukrán oldalról a török gyártmányú TB–2 Bayraktar drónok alkalmazása kapta a legtöbb figyelmet, de ez csak egyike a szervezeti-technológiai erőfeszítéseiknek. Jelentős a civil piacra szánt eszközök katonai célú alkalmazása – az egészen olcsó típusokat is beleértve –, de ugyanígy az új nyugati eszközöké, mint a Phoenix Ghost névre keresztelt amerikai gyártmányú, ukrán iránymutatással készült öngyilkos dróné.⁵⁴

Az ukrán Aerorozvidka (légi felderítés) csoport jelentős erőfeszítéseket tett azért, hogy civil drónokat meglévő technológiák harmonizálásával katonailag alkalmazhatóvá tegyen. Maga a csoport is civil kezdeményezés volt, a 2014-es események nyomán jött létre.⁵⁵ Egyszerű eszközökkel régi RKG–3 típusú páncéltörő gránátokat gravitációs minibombákká alakítottak, amelyeket civil gyártású drónokkal célba lehet juttatni.⁵⁶ Az eszközök hatékonyságáról nincsenek megbízható adatok, de kárt tudnak okozni, és így képesek pszichológiai hatást gyakorolni.

Az ukrán fél nagyon jól használja a közösségi médiát annak alátámasztására, hogy eredményesen tud fellépni az orosz hadsereggel szemben, vannak saját gyártmányú eszközei, és bevonja a lakosságot a harcba a hadsereg támogatására.⁵⁷

A pilóta nélküli repülőeszközök jelentősége a 2000-es évek óta folyamatosan nő, most az orosz–ukrán háború megmutatta, hogy ez a trend a konvencionális konfliktusokra vonatkozóan is érvényes. Ezeknek az eszközöknek a költséghatékonysága, a katonailag is alkalmazható civil modellek növekvő piaca és a bevetésükhöz szükséges minimális infrastruktúra a drónalkalmazás további növekedését vetíti előre. Amit most nem tudunk pontosan, az az, hogy a kommunikált ukrán eredmények milyen mértékben köszönhetőek annak, hogy az orosz erők nem rendelkeznek drónelhárító eszközökkel, vagy nem megfelelően alkalmazzák a rendelkezésükre állókat.⁵⁸

A NYUGATI TÁMOGATÁS FONTOSSÁGA

Az Amerikai Egyesült Államok és más NATO-országok Ukrajnának nyújtott katonai jellegű támogatása mindenképpen említést érdemel, mivel annak mértéke és technikai jellege a második világháború utáni időszakban párját ritkítja. Lloyd Austin amerikai védelmi miniszter fogalmazott úgy, hogy országának érdekében áll Oroszország meggyengítése, hogy az sehol

⁵³ Zachary Kallenborn: Seven (Initial) Drone Warfare Lessons from Ukraine. Modern Warfare Institute, 05. 05. 2022. <https://mwi.usma.edu/seven-initial-drone-warfare-lessons-from-ukraine/> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁵⁴ Dan Parsons: Mysterious ‘Phoenix Ghost’ Suicide Drones Headed To Ukraine. The Drive, 21. 04. 2022. <https://www.thedrive.com/the-war-zone/mysterious-ghost-phoenix-suicide-drones-headed-to-ukraine> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁵⁵ Patrick Tucker: Ukraine’s Drone Warriors. Atlantic Council, 10. 03. 2022. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/ukraine-s-drone-warriors/> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁵⁶ How Ukraine Uses Obsolete Soviet Grenades To Destroy Russian Tanks From Above. Radio Free Europe/Radio Liberty, 05. 03. 2022. <https://www.rferl.org/a/ukraine-cheap-grenades-expensive-tanks/31835434.html> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁵⁷ Julian Borger: The drone operators who halted Russian convoy headed for Kyiv. The Guardian, 28. 03. 2022. <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/28/the-drone-operators-who-halted-the-russian-armoured-vehicles-heading-for-kyiv> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁵⁸ Kallenborn: i. m.

se tudjon fegyveres erővel fellépni.⁵⁹ Olyan országok is a fegyverszállítások megindítása mellett döntöttek, mint Németország és Norvégia, ahol általában nem szokás aktív harcoló feleket támogatni – bár Németország oldaláról voltak következtelenségek és ellentmondások, amelyek országon belül is problémásnak bizonyultak.⁶⁰

Technikai oldalon a kelet-közép-európai NATO-országok jelentős hányada – ahol még szovjet rendszerű eszközök állnak hadrendben – elkötelezte magát nehézfegyverek és a hozzájuk tartozó lőszerrel ukrán hadseregnek történő átadására. Lengyelország például T-72 típusú harckocsik átadását erősítette meg,⁶¹ Csehország is T-72-es harckocsikat és BMP-1 típusú gyalogsági harcjárműveket,⁶² míg Szlovákia Sz-300-as légvédelmi rendszert adott át Ukrajnának.⁶³ Természetesen voltak problémák is, például a lengyel MiG-29 típusú vadászpilóta nélküli repülőgépek átadása körül, ami végül kudarcba fulladt.⁶⁴ Mindegyik felajánló ország valamelyik partnerországgal kötött megállapodást az átadottnál korszerűbb járművek és eszközök biztosítására. Az átadható tartalék véges, így Ukrajnának fejlettebb nyugati rendszerekre van szüksége ahhoz, hogy hosszabb távon fenn tudja tartani a harcképességét.

Nyugati országok részéről számos bejelentés történt ilyen eszközök leszállítására. A teljesség igénye nélkül, csak jelentősebb példákat kiemelve:

- az Amerikai Egyesült Államok és Norvégia M109 típusú önjáró tarackok átadását vállalta, amelyek egy részét a hírek szerint már a tanulmány írása idején bevetették;⁶⁵
- az Amerikai Egyesült Államok⁶⁶ és Nagy-Britannia⁶⁷ többféle rakétatüzérségi eszközt ígért Ukrajnának, beleértve az M142 HIMARS nagy mozgékonyaságú rakétatüzérségi rendszert;
- Németország Gepard önjáró légvédelmi gépágyúkat ígért.⁶⁸

⁵⁹ Matt Murphy: Ukraine war: US wants to see a weakened Russia. BBC, 25. 04. 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-61214176> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁶⁰ Mathis Feldhoff: Panzer für Ukraine: Immer neue Widersprüche. ZDF, 27. 05. 2022. <https://www.zdf.de/nachrichten/politik/streit-panzerlieferungen-ukraine-krieg-russland-100.html> (Letöltés időpontja: 2022. 06. 02.)

⁶¹ Jaroslaw Adamowski: Poland confirms T-72 tank delivery to Ukraine, with Challenger 2 tanks to fill gap. Army Times, 26. 04. 2022. <https://www.armytimes.com/land/2022/04/26/poland-confirms-t-72-tank-delivery-to-ukraine-with-challenger-2-tanks-to-fill-gap/> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁶² Joseph Trevithick: Ukraine Situation Report: Donated Czech T-72 Tanks, BMP-1 Armored Vehicles Headed To Ukraine. The Drive, 08. 04. 2022. <https://www.thedrive.com/the-war-zone/45078/ukraine-situation-report-donated-czech-t-72-tanks-bmp-1-armored-vehicles-headed-to-ukraine> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁶³ Slovakia says it has given S-300 air defence system to Ukraine. Al Jazeera, 08. 04. 2022. <https://www.aljazeera.com/news/2022/4/8/slovakia-says-it-has-given-s-300-air-defence-system-to-ukraine> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁶⁴ US rejects Poland's offer to send MiG-29 fighter jets to Ukraine. Al Jazeera, 09. 03. 2022. <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/9/us-rejects-poland-offer-to-send-mig-29-fighter-jets-to-ukraine> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁶⁵ Dan Parsons: Ukraine Situation Report: Russia Claims Destruction Of Western-Supplied M109 Howitzers. The Drive, 07. 06. 2022. <https://www.thedrive.com/the-war-zone/ukraine-situation-report-russia-claims-destruction-of-western-supplied-m109-howitzers> (Letöltés időpontja: 2022. 06. 10.)

⁶⁶ Jim Sciutto et al.: US preparing to approve advanced long-range rocket system for Ukraine as Russian TV host warns of crossing a 'red line'. CNN, 27. 05. 2022. <https://edition.cnn.com/2022/05/26/politics/us-long-range-rockets-ukraine-mlrs/index.html> (Letöltés időpontja: 2022. 06. 02.)

⁶⁷ Dan Sabbagh: UK to send long-range rocket artillery to Ukraine despite Russian threats. The Guardian, 06. 06. 2022. <https://www.theguardian.com/world/2022/jun/06/uk-to-send-long-range-rocket-artillery-to-ukraine-despite-russian-threats> (Letöltés időpontja: 2022. 06. 10.)

⁶⁸ Germany to deliver 15 'Gepard' tanks to Ukraine in July. Deutsche Welle, 22. 05. 2022. <https://www.dw.com/en/germany-to-deliver-15-gepard-tanks-to-ukraine-in-july/a-61880311> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

Kisebbs partnerek számos egyéb, de fontos jármű és eszköz leszállítására tettek ígéretet, például a hollandok PzH 2000 önjáró tarackágyúk leszállítását vállalták.⁶⁹

Arról nem állnak rendelkezésre átfogó információk, hogy a beígért eszközök leszállítása, technikai támogatása, illetve az ukrán személyi állomány átképzése hol tart. Az már önmagában jelentős szervezeti és technikai kihívás, hogy az ukrán hadseregnek egy háborúban kell átállnia nyugati rendszerű eszközök alkalmazására, amit a beígért nagyszámú és különböző típusú eszköz hatékony integrációja tovább nehezít. A kézi páncélelhárító és légvédelmi eszközök terén az integráció jóval egyszerűbb és gyorsabb volt.

A nyugati országok által nyújtott anyagi támogatás mellett mindenképpen ki kell emelni azokat a híreket, amelyek szerint az Amerikai Egyesült Államok jelentős hírszerzési és felderítési támogatást nyújt Ukrajnának. Ezzel kapcsolatban értelemszerűen nincsenek biztos információk. Voltak olyan sajtójelentések, hogy a *Moszkva* irányított rakétás cirkáló elsüllyesztésében is szerepet játszottak az amerikaiak által nyújtott információk,⁷⁰ más források pedig az orosz tábornokok ellen végrehajtott csapások mögött feltételeznek aktív amerikai támogatást.⁷¹

A GERILLA-HADVISELÉS LEHETŐSÉGEI

Bár a háború hibrid jellege a nyílt orosz beavatkozással átmenetileg háttérbe szorul, az irreguláris hadviselésnek minden bizonnyal lesz szerepe a háború további részében – a konvencionális harci cselekmények jövőbeli lassulásával. Ukrajnán közléseken alapuló nyugati források szerint az oroszok által megszállt területeken jelenleg is folyik ilyen tevékenység.⁷²

Egy aktív, gerillajellegű hadviselés előfeltétele, hogy a lakosságban legyen egy olyan politikailag elkötelezett mag, amely hajlandó veszteségeket felvállalni, képes és alkalmas támadások végrehajtására, és megvannak a megfelelő anyagi és földrajzi feltételek az ilyen jellegű hadviselés folytatásához.

Az amerikai FM 3-24 felkeléssel szembeni kézikönyv egy felkelés előfeltételeként három ténnyet említ:

- lehetőség: területi ellenőrzési és biztonsági problémák vannak, amiket ki lehet használni (beleértve a földrajzi és a lakossági sajátosságokat);
- motiváció: idegen csapatok jelenléte, identitásalapú, kulturális stb. lakossági elégedetlenség vagy csalódottság;
- eszközök: egy elhúzódozó konfliktus folytatásához szükséges pénzügyi, fegyverzetbeli stb. anyagi feltételek elérhetősége; állami támogatás.⁷³

⁶⁹ Stijn Mitzer – Joost Oliemans: Beyond The Call – Dutch Arms Deliveries To Ukraine. Oryx blog, 25. 04. 2022. <https://www.oryxspioenkop.com/2022/04/beyond-call-dutch-arms-deliveries-to.html> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁷⁰ Moskva sinking: US gave intelligence that helped Ukraine sink Russian cruiser – reports. BBC, 06. 05. 2022. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-61343044> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁷¹ Peter Beaumont – Julian Borger: US intelligence helping Ukraine kill Russian generals, report says. The Guardian, 05. 05. 2022. <https://www.theguardian.com/world/2022/may/05/us-intelligence-helping-ukraine-kill-russian-generals-report> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁷² Abdjalil Abdurasulov: Ukraine war: Melitopol residents resist Russian occupation. BBC, 24. 05. 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-61525477> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁷³ FM 3-24/MCWP 3-33.5 – Insurgencies and Countering Insurgencies. Headquarters, Department of the Army, 02. 06. 2014., 4-3–4-5. <https://irp.fas.org/doddir/army/fm3-24.pdf> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

Az irreguláris hadviselés lehetőségeinek kapcsán valószínűsíthető, hogy az orosz erők előtt kihívások állnak. Az orosz rendszerben a nemzeti gárda (Roszgvargyija) feladata a frontvonal mögötti területek biztosítása.⁷⁴ A háború első szakaszában a Roszgvargyija jelentős veszteséget szenvedett, bár ennek mértékéről független forrásból nincs adat. Az orosz fél hadiállapot hiányában nem mindig tudta bevetni a rendelkezésre álló alakulatokat – ez egy a szolgálatot megtagadó nemzeti gárdisták elleni bírósági keresetből tudható.⁷⁵ Az orosz belbiztonsági feladatok fokozott ellátása is a Roszgvargyija feladatkörébe tartozik, ami további terhet ró a meglévő állományra.

Motiváció terén nehéz konkrét előrejelzésekkel élni. Az elmúlt időszakban tapasztalt jelenségek azt mutatják, hogy ebben a tekintetben is ideális a helyzet az irreguláris dimenzió építésére. A Kyiv Independent című ukrán lap 2021. decemberi közvélemény-kutatása azt mutatta, hogy a megkérdezettek 33%-a hajlandó lenne fegyverrel fellépni az oroszok ellen egy fegyveres támadás esetén, és közel 22% választotta az erőszakmentes ellenállás (tüntetés, bojkott stb.) eszközeit egy esetleges orosz támadás esetén.⁷⁶ Bár ezek a számok elméleti jellegűek – mivel egy közvélemény-kutatásban való részvétel nem jelenti, hogy a résztvevők a válaszaiknak megfelelően fognak cselekedni, illetve hogy a hozzáállásukat szélesebb társadalmi rétegek is osztják –, a nagyságrendek a fontosak. A regionális bontás adatai szerint az ország keleti részében élők az országos átlagnál magasabb mértékben voltak elkötelezettek a fegyveres és fegyvertelen ellenállás ügyében. Az oroszok által megszállt területekről, köztük Herszonból rendelkezésre állnak közösségimédia- és sajtóbeszámolók a lakosság egy részének passzív ellenállási törekvéseiről, beleértve a rubel fizetőeszközként történő bevezetését.⁷⁷

Az orosz–ukrán háború az elérhető indikátorok alapján az identitáskérdésben is változást hozott. Az a tény, hogy az orosz ajkú területeken nem voltak látványos ukránellenes megmozdulások a háború megindulása után, sőt a fentebbi herszoni példa azt mutatja, hogy az orosz ajkú területeken is vannak az orosz jelenléttel szemben megmozdulások, szintén kedveznek egy esetleges irreguláris megközelítésnek.

Az ilyen jellegű harchoz szükséges eszközökben Ukrajna nem szűkölködik. Külső szemlélők nem tudhatják, hogy az ukrán hadsereg és a biztonsági erők a háború előtt tettek-e előkészületeket ennek a scenáriónak az elősegítésére. De ha ezt el is mulasztották volna, a feltakarítatlan csatatereken, illetve a későbbiekben megszervezett logisztikai hálózatok segítségével kompenzálhatják a hiányosságot. Az ukrán hadseregnek juttatott jelentős mennyiségű nyugati hadianyagnak, a nyugati gyártmányú páncéltörő és egyéb eszközök bevetésének jelentős szerep juthat a megszálló orosz erők ellen. Arra vonatkozóan nincsenek megbízható független információk, hogy az orosz felügyelet alá került területeken a felnőtt

⁷⁴ Roszgvardiya: Hurling Towards Confrontation? Center for Strategic and International Studies, 21. 09. 2020. <https://www.csis.org/blogs/post-soviet-post/roszgvardiya-hurling-towards-confrontation> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁷⁵ Pjotr Sauer – Andrew Roth: 115 Russian national guard soldiers sacked for refusing to fight in Ukraine. The Guardian, 27. 05. 2022. <https://www.theguardian.com/world/2022/may/27/115-russian-national-guard-soldiers-sacked-for-refusing-to-fight-in-ukraine> (Letöltés időpontja: 2022. 06. 02.)

⁷⁶ Sergiy Slipchenko: Poll: Over half of Ukrainians will actively resist Russian invasion. Kyiv Independent, 17. 12. 2021. <https://kyivindependent.com/national/poll-over-half-of-ukrainians-will-actively-resist-russian-invasion/> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁷⁷ Caroline Davies: Ukraine war: Resistance to Russian rouble in Kherson. BBC, 01. 05. 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-61286505> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

lakosságnak hány százaléka rendelkezik alapszintű vagy magasabb katonai képzettséggel, de feltételezhetjük, hogy ez a szám nem elhanyagolható.

Az orosz félnek potenciálisan jelentős erőforrásokat kell majd erre a dimenzióra összpontosítania. A jelenleg kirajzolódó frontvonalak mentén kevés a természetes akadály a beszivárgás megakadályozására, amit nagyobb számú Roszgvargyija- és kiegészítő erők toborzásával próbálhatnak kompenzálni. Az orosz fél jelentős tapasztalatokkal rendelkezik a csecsenföldi háború idejéből, a kihívás azonban mind a terület, mind a lakosságszám tekintetében nagyságrendekkel nagyobb lesz az orosz erők számára, ha az ukrán fél ebben az irányban is keresi majd az orosz jelenlét ellenszerét. Az oroszok a jelenleg elérhető információk alapján is tettek előkészületeket egy ilyen szituáció kialakítására. Információs téren az orosz irányítás alá került területeken az internetet elkezdték az orosz kommunikációs infrastruktúrához kötni, ami feltételezhetően egyszerűsíteni fogja az orosz erők információs ellenőrzését az elfoglalt területeken.⁷⁸

Formailag az orosz erők különböző módon járnak el a két „népköztársasághoz” számított és az azokon kívüli területeken. A „népköztársaságokban” alkalmazott adminisztratív szabályokat és intézményrendszert kiterjesztik azok környékére, annak ellenére, hogy az EBESZ felhívta a figyelmet arra, hogy ez ellenkezik a nemzetközi jogi gyakorlattal. A „népköztársaságokon” kívüli területeken az orosz megszálló hatóságok saját intézményrendszert építenek ki. Egyes területeken eltávolították a helyi vezetést, ukrán források szerint illegális módszerekkel, kimerítve a kényszerített eltűnések fogalomkörét.⁷⁹ Két nemzetközileg ismert példa erre Ivan Fedorov melitopoli és Jevhen Matvejev dniprorudnei polgármester esete.⁸⁰

A két „népköztársaság” területén túl megszállt területekkel kapcsolatban voltak olyan jelzések, hogy ezeket Oroszország a jövőben annektálni kívánja. Az orosz erők által kijelölt herszoni közigazgatási vezető 2022. május közepén tett kijelentése szerint a területet az Oroszországi Föderáció részévé fogják tenni.⁸¹ Május végén a feltételezhetően legitimációs alpnak szánt népszavazásokat – a harcok hevességére hivatkozva – 2023 elejére halasztották.⁸²

A korai felkeléssel szembe fordított kísérleteknek már most tanú lehetünk. Az orosz erők „szűrőtáborokat”⁸³ hoztak létre, amelyek célja, hogy megtalálják és leválasszák a lakosságnak azt a részét, amelyik politikailag elkötelezett a kijevi kormány mellett, illetve egyéb okból tartják veszélyesnek őket. A működésükről rendkívül kevés adat áll rendelkezésre, a tevékenységük kívülről nem értékelhető.

⁷⁸ Russia reroutes internet traffic in occupied Ukraine to its infrastructure. Reuters, 02. 05. 2022. <https://www.reuters.com/world/europe/russia-reroutes-internet-traffic-occupied-ukraine-its-infrastructure-2022-05-02/> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁷⁹ Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes And Crimes against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022. Organization for Security and Co-operation in Europe Office for Democratic Institutions and Human Rights, 13. 04. 2022., 20–21. <https://www.osce.org/files/f/documents/f/a/515868.pdf> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁸⁰ War in Ukraine: Russian forces accused of abducting second mayor. BBC, 13. 03. 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-60725962> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁸¹ Ukraine’s Kherson to Become ‘Part of Russia,’ Occupation Official Claims. The Moscow Times, 20. 05. 2022. <https://www.themoscowtimes.com/2022/05/19/ukraines-kherson-to-become-part-of-russia-occupation-official-claims-a77738> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁸² Felix Light: Pro-Moscow Kherson official sees decision ‘towards next year’ on joining Russia. Reuters, 28. 05. 2022. <https://www.reuters.com/world/europe/pro-moscow-kherson-official-sees-decision-towards-next-year-joining-russia-2022-05-28/> (Letöltés időpontja: 2022. 06. 02.)

⁸³ Report on Violations...: i. m. 18–19.

Az ukrán fél által az EBESZ-hez 2022. április közepéig küldött adatok szerint 500 ezer civil személyt akaratuk ellenére szállítottak el Ukrajnából Oroszországba, amit az orosz fél tagad.⁸⁴ Alexander Statievnek az orosz felkelésellenes tradíciókat feldolgozó munkája alapján ez nem példa nélküli, hiszen az általa gyűjtött adatok szerint a Szovjetunióban 1929–1952 között közel 2,7 millió lakossal ugyanez történt.⁸⁵

Kijelenthető, hogy az orosz támadás humanitárius katasztrófához vezetett, aminek következtében főleg a szomszédos országok nagyszámú ukrán menekültet fogadtak be. A UNHCR szerint 2022 júniusának elejéig 6 983 041 kiutazást rögzítettek, 4 712 784 fő európai országokba távozott, a visszatérők száma pedig 2 102 047 fő.⁸⁶ A belső menekültek számáról jelenleg nincs pontos információ, 2022. május elején 7,7 millió fős becslésről lehetett olvasni.⁸⁷

KÖVETKEZTETÉSEK

A háborúnak számos téren jelentős hatásai lesznek a nemzetközi kapcsolatokra, a védelempolitikára és a katonai tervezésre. Alapjaiban írja felül az európai politikai számításokat a háború okozta sokk, és az, hogy a konvencionális államközi háború rémképe a történelmi relikvia szerepköréből kilépve nemzetközi kapcsolati tényezővé vált. Ennek látványos példája Németország elhatározása a katonai képességeinek megerősítésére,⁸⁸ vagy Finnország és Svédország lépései a tradicionális semleges helyzetük feladása és a NATO-csatlakozás irányába.⁸⁹

Az orosz hadsereg teljesítménye és láthatóvá vált hiányosságai, valamint a háborúra adott nyugati válaszok új realitásokat teremtettek. Oroszország konvencionális katonai képességei rövid távon jelentős károkat szenvedtek. A háború június eleji állása azt mutatja, hogy az orosz haderőreform szervezeti és technológiai szempontból messze elmaradt attól, amit az orosz vezetés elvárt, illetve amit a nyugati megfigyelők feltételeztek az eredményességével kapcsolatban.

Az orosz–ukrán háború tavaszi intenzív szakasza egyik oldalról sem tartható a végtelenségig, és politikai megoldás egyelőre nem körvonalazódik. Ilyen körülmények között feltételezhetően a felek kifulladásá után alacsonyabb intenzitással, illetve gerillajellegű akciókkal fog folytatódni, ami nem fogja feltétlenül a konvencionális konfliktus végét jelenteni. Az ukrán fél számára meghatározó fontosságú lesz, hogy a nyugati partnerei mennyire lesznek képesek a gazdasági és katonai támogatásukat fenntartani.

A konfliktus távlati irányával és az orosz ambíciókkal kapcsolatban sok spekuláció látott napvilágot, mint például az, hogy az oroszok Odessza vagy akár Transznisztria elérésére törekednek. 2022. június elején egyik terület sem tűnik reális orosz katonai célnak, és a Donbasz területének megszerzése – ami deklarált orosz célnak mondható – sincs olyan

⁸⁴ Report on Violations...: i. m. 23–24.

⁸⁵ Alexander Statiev: *The Soviet Counterinsurgency in the Western Borderlands*. Cambridge University Press, 2010, 165.

⁸⁶ Ukraine Situation Flash Update #15. UNHCR, 03. 06. 2022., 1. <https://data.unhcr.org/en/documents/download/93271> (Letöltés időpontja: 2022. 06. 06.)

⁸⁷ Ukraine: Millions of displaced traumatised and urgently need help, say experts. UN Office of the High Commissioner for Human Rights, 05. 05. 2022. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/05/ukraine-millions-displaced-traumatised-and-urgently-need-help-say-experts> (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

⁸⁸ Weg frei für Bundeswehr-Sondervermögen. Tagesschau, 03. 06. 2022. <https://www.tagesschau.de/inland/bundeswehr-sondervermogen-107.html> (Letöltés időpontja: 2022. 06. 06.)

⁸⁹ Finland and Sweden submit applications to join NATO. NATO E-Library, 18. 05. 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_195468.htm (Letöltés időpontja: 2022. 05. 25.)

közel, mint azt feltételezhetően az orosz vezetés tervezte. Politikailag fontos tényező lesz, hogy Oroszország megpróbálja-e véghez vinni a megszállt területek előre jelzett annexióját, vagy pedig újra „népköztársaságok” kreálása mellett dönt.

Az, hogy az orosz konvencionális kapacitások lekötése Ukrajnában hogyan fogja az orosz nukleáris stratégiát és retorikát alakítani, olyan kérdés, aminek a megválaszolása még nem lehetséges.

A háború következtében egy hosszú távon bizonytalan helyzet keletkezett hazánk közvetlen szomszédságában, ami politikai, gazdasági és katonai szempontból is jelentős figyelmet fog kapni. A háborús helyzet várt és kevésbé előre látható következményeinek orvoslására kell készülnünk.

Kézirat lezárva: 2022. június 12-én.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- AAP-06 Edition 2021 – NATO Glossary of Terms and Definitions. NATO Standardization Office (NSO), 2021. https://standard.di.mod.bg/pls/mstd/MSTD.blob_upload_download_routines.download_blob?p_id=281&p_table_name=d_ref_documents&p_file_name_column_name=file_name&p_mime_type_column_name=mime_type&p_blob_column_name=contents&p_app_id=600
- Abdurasulov, Abduljalil: *Ukraine war: Melitopol residents resist Russian occupation*. BBC, 24. 05. 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-61525477>
- Adamowski, Jaroslaw: *Poland confirms T-72 tank delivery to Ukraine, with Challenger 2 tanks to fill gap*. Army Times, 26. 04. 2022. <https://www.armytimes.com/land/2022/04/26/poland-confirms-t-72-tank-delivery-to-ukraine-with-challenger-2-tanks-to-fill-gap/>
- Allan, Duncan: *The Minsk Conundrum: Western Policy and Russia's War in Eastern Ukraine*. Chatham House, 20. 05. 2022. <https://www.chathamhouse.org/2020/05/minsk-conundrum-western-policy-and-russias-war-eastern-ukraine-0/minsk-2-agreement>
- Beaumont, Peter – Borger, Julian: *US intelligence helping Ukraine kill Russian generals, report says*. The Guardian, 05. 05. 2022. <https://www.theguardian.com/world/2022/may/05/us-intelligence-helping-ukraine-kill-russian-generals-report>
- Bertrand, Natasha – Perez, Evan – Atwood, Kylie – Collins, Kaitlan: *Russia formally protests US weapons shipments to Ukraine*. CNN, 22. 04. 2022. <https://edition.cnn.com/2022/04/15/politics/russia-us-diplomatic-note/index.html>
- Borger, Julian: *The drone operators who halted Russian convoy headed for Kyiv*. The Guardian, 28. 03. 2022. <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/28/the-drone-operators-who-halted-the-russian-armoured-vehicles-heading-for-kyiv>
- Bowen, Andrew S.: *Russia's War in Ukraine: Military and Intelligence Aspects*. Congressional Research Service, 27. 04. 2022. <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R47068>
- Bronk, Justin: *The Mysterious Case of the Missing Russian Air Force*. Royal United Services Institute, 28. 02. 2022. <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/mysterious-case-missing-russian-air-force>
- Burns, Robert: *Russia has yet to slow a Western arms express into Ukraine*. Associated Press, 14. 04. 2022. <https://apnews.com/article/russia-ukraine-business-nato-europe-e335d774954f6403c38e88a3a6bfbcff>
- Clark, Mason – Hird, Karolina – Stepanenko, Kateryna: *Russian General Officer Guide*. Institute for the Study of War, 11. 05. 2022. <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20General%20Officer%20Guide%20ISW%20May%2011%202022.pdf>

- Coalson, Robert: *Putin's Recognition Of Separatist Formations In Eastern Ukraine Embraces All Their Territorial Claims Against Kyiv*. Radio Free Europe/Radio Liberty, 22. 02. 2022. <https://www.rferl.org/a/putin-recognizes-ukraine-separatists-territorial-claims/31717306.html>
- Dalsjö, Robert – Jonsson, Michael – Norberg, Johan: *A Brutal Examination: Russian Military Capability in Light of the Ukraine War*. Survival Global Politics and Strategy Volume 64, Issue 3, 30. 05. 2022., 7–28. <https://doi.org/10.1080/00396338.2022.2078044>; DOI: 10.1080/00396338
- Davies, Caroline: *Ukraine war: Resistance to Russian rouble in Kherson*. BBC, 01. 05. 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-61286505>
- Feldhoff, Mathis: *Panzer für Ukraine: Immer neue Widersprüche*. ZDF, 27. 05. 2022. <https://www.zdf.de/nachrichten/politik/streit-panzerlieferungen-ukraine-krieg-russland-100.html>
- Finland and Sweden submit applications to join NATO. NATO E-Library, 18. 05. 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_195468.htm
- FM 3-24/MCWP 3-33.5 – Insurgencies and Countering Insurgencies. Headquarters, Department of the Army, 02. 06. 2014. <https://irp.fas.org/doddir/army/fm3-24.pdf>
- Germany to deliver 15 'Gepard' tanks to Ukraine in July. Deutsche Welle, 22. 05. 2022. <https://www.dw.com/en/germany-to-deliver-15-gepard-tanks-to-ukraine-in-july/a-61880311>
- Gold, Hadas – Krebs, Katharina – Kolirin, Lianne: *Putin apologized over FM's Hitler comments, Israel says*. CNN, 05. 05. 2022. <https://edition.cnn.com/2022/05/05/middleeast/putin-bennett-apology-intl/index.html>
- Hodge, Nathan: *Russia has appointed a new general for Ukraine. Can Moscow reboot its war in time for Putin to claim a victory?* CNN, 11. 04. 2022. <https://edition.cnn.com/2022/04/11/europe/ukraine-donbas-battle-russia-cmd-intl/index.html>
- How Ukraine Uses Obsolete Soviet Grenades To Destroy Russian Tanks From Above. Radio Free Europe/Radio Liberty, 05. 03. 2022. <https://www.rferl.org/a/ukraine-cheap-grenades-expensive-tanks/31835434.html>
- Ivshina, Olga: *The BBC continues to verify Russian military losses in Ukraine*. BBC, 13. 05. 2022. https://www.bbc.com/news/live/world-europe-61404062?ns_mchannel=social&ns_source=twitter&ns_campaign=bbc_live&ns_linkname=627e6e04c6835775caca808e%26The%20BBC%20continues%20to%20verify%20Russian%20military%20losses%20in%20Ukraine%262022-05-13T18%3A10%3A03.435Z&ns_fee=0&pinned_post_locator=urn:asset:690d4225-9015-4458-8bae-f1c10f3f9f1c&pinned_post_asset_id=627e6e04c6835775caca808e&pinned_post_type=share
- James, Liam: *Russian warship Admiral Makarov 'on fire after being hit by Ukrainian missile'*. The Independent, 06. 05. 2022. <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/russia-ship-admiral-makarov-ukraine-war-b2073007.html>
- Jones, Seth G.: *Russia's Ill-Fated Invasion of Ukraine: Lessons in Modern Warfare*. Center for Strategic and International Studies Briefs, 06. 2022. https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/220601_Jones_Russia%27s_Ill-Fated_Invasion_0.pdf?Ggqjb.JsRbJzr_wlu5jrVT_Xe3AW3jur
- Kallenborn, Zachary: *Seven (Initial) Drone Warfare Lessons from Ukraine*. Modern Warfare Institute, 05. 05. 2022. <https://mwi.usma.edu/seven-initial-drone-warfare-lessons-from-ukraine/>
- Kelety, Josh: *Clip shows video game, not Ukraine attacking Russian navy*. Associated Press, 08. 05. 2022. <https://apnews.com/article/fact-checking-ukraine-drone-simulation-485598229735>
- Kimmage, Michael – Lipman, Maria: *Putin's Hard Choices: Why the Russian Despot Can Neither Mobilize Nor Retreat*. Foreign Affairs, 31. 05. 2022. <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/2022-05-31/putins-hard-choices>
- Levinson, Alexei: *Putin may have high ratings – but Russians are terrified too*. The Guardian, 09. 05. 2022. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2022/may/09/putin-may-have-high-ratings-but-russians-are-terrified-too>

- Light, Felix: *Pro-Moscow Kherson official sees decision ,towards next year' on joining Russia*. Reuters, 28. 05. 2022. <https://www.reuters.com/world/europe/pro-moscow-kherson-official-sees-decision-towards-next-year-joining-russia-2022-05-28/>
- Mitzer, Stijn – Oliemans, Joost: *Beyond The Call – Dutch Arms Deliveries To Ukraine*. Oryx blog, 25. 04. 2022. <https://www.oryxspioenkop.com/2022/04/beyond-call-dutch-arms-deliveries-to.html>
- Mitzer, Stijn – Oliemans, Joost – Kemal – Dan – Janovsky, Jakub: *Attack On Europe: Documenting Russian Equipment Losses During the 2022 Russian Invasion of Ukraine*. Oryx blog, 06. 06. 2022. <https://www.oryxspioenkop.com/2022/02/attack-on-europe-documenting-equipment.html>
- Mitzer, Stijn – Oliemans, Joost – Kemal – Dan – Janovsky, Jakub: *Attack On Europe: Documenting Ukrainian Equipment Losses During the 2022 Russian Invasion of Ukraine*. Oryx blog, 06. 06. 2022. <https://www.oryxspioenkop.com/2022/02/attack-on-europe-documenting-ukrainian.html>
- Mitzer, Stijn – Oliemans, Joost – LotA – Kemal – Dan – Janovsky, Jakub: *List Of Aircraft Losses During The 2022 Russian Invasion Of Ukraine*. Oryx blog, 20. 03. 2022. <https://www.oryxspioenkop.com/2022/03/list-of-aircraft-losses-during-2022.html>
- Moskva sinking: US gave intelligence that helped Ukraine sink Russian cruiser – reports. BBC, 06. 05. 2022. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-61343044>
- Murphy, Matt: *Ukraine war: US wants to see a weakened Russia*. BBC, 25. 04. 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-61214176>
- Newdick, Thomas: *Russia's Only Prototype T-80UM2 Tank Was Destroyed In Ukraine*. The Drive, 21. 03. 2022. <https://www.thedrive.com/the-war-zone/44855/russias-only-prototype-t-80um2-tank-was-destroyed-in-ukraine>
- 'No progress' as top Russia, Ukraine diplomats talk in Turkey. Al Jazeera, 10. 03. 2022. <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/10/top-russia-ukraine-diplomats-arrive-in-turkey-for-talks>
- Oral statement to Parliament – Defence Secretary statement to the House of Commons on Ukraine: 25 April 2022. Ministry of Defence, 25. 04. 2022. <https://www.gov.uk/government/speeches/defence-secretary-statement-to-the-house-of-commons-on-ukraine-25-april-2022>
- Parsons, Dan: *Ancient Russian T-62 Tanks Spotted Wearing Cage Armor In Ukraine*. The Drive, 06. 06. 2022. <https://www.thedrive.com/the-war-zone/ancient-russian-t-62-tanks-spotted-wearing-cage-armor-in-ukraine>
- Parsons, Dan: *Mysterious 'Phoenix Ghost' Suicide Drones Headed To Ukraine*. The Drive, 21. 04. 2022. <https://www.thedrive.com/the-war-zone/mysterious-ghost-phoenix-suicide-drones-headed-to-ukraine>
- Parsons, Dan: *Ukraine Situation Report: Russia Claims Destruction Of Western-Supplied M109 Howitzers*. The Drive, 07. 06. 2022. <https://www.thedrive.com/the-war-zone/ukraine-situation-report-russia-claims-destruction-of-western-supplied-m109-howitzers>
- Pentagon Press Secretary John F. Kirby Holds a Press Briefing. Department of Defense, 06. 05. 2022. <https://www.defense.gov/News/Transcripts/Transcript/Article/3023614/pentagon-press-secretary-john-f-kirby-holds-a-press-briefing/>
- Putin calls on Ukrainian military to seize power to better negotiate with Russia. Reuters, 25. 02. 2022. <https://www.reuters.com/world/europe/putin-calls-ukrainian-military-seize-power-better-negotiate-with-russia-2022-02-25/>
- Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes And Crimes against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022. Organization for Security and Co-operation in Europe Office for Democratic Institutions and Human Rights, 13. 04. 2022. <https://www.osce.org/files/f/documents/f/a/515868.pdf>
- Roosevelt, Ann: *Mattis: Irregular Warfare Is The Key Today, But Not To Exclusion of All Else*. Defense Daily, 23. 06. 2008. <https://www.defensedaily.com/mattis-irregular-warfare-is-the-key-today-but-not-to-exclusion-of-all-else/navy-usmc/>

- Rosgvardiya: Hurling Towards Confrontation? Center for Strategic and International Studies, 21. 09. 2020. <https://www.csis.org/blogs/post-soviet-post/rosgvardiya-hurling-towards-confrontation>
- Russia reroutes internet traffic in occupied Ukraine to its infrastructure. Reuters, 02. 05. 2022. <https://www.reuters.com/world/europe/russia-reroutes-internet-traffic-occupied-ukraine-its-infrastructure-2022-05-02/>
- Russia Says 1,351 Of Its Soldiers Have Died In Ukraine, Well Below Western Estimates. Radio Free Europe/Radio Liberty, 25. 03. 2022. <https://www.rferl.org/a/russia-ukraine-death-toll-1351/31770672.html>
- Russian Major General Shot Down Over Ukraine – BBC Russian. The Moscow Times, 25. 05. 2022. <https://www.themoscowtimes.com/2022/05/24/russian-major-general-shot-down-over-ukraine-bbc-russian-a77788>
- Russia's Media Regulator Blocks Two More Independent Websites. Radio Free Europe/Radio Liberty, 09. 04. 2022. <https://www.rferl.org/a/russia-blocks-more-media/31795005.html>
- Sabbagh, Dan: *Mutinous Russian troops ran over their own commander, say western officials*. The Guardian, 25. 03. 2022. <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/25/russian-troops-mutiny-commander-ukraine-report-western-officials>
- Sabbagh, Dan: *UK to send long-range rocket artillery to Ukraine despite Russian threats*. The Guardian, 06. 06. 2022. <https://www.theguardian.com/world/2022/jun/06/uk-to-send-long-range-rocket-artillery-to-ukraine-despite-russian-threats>
- Sauer, Pjotr – Roth, Andrew: *115 Russian national guard soldiers sacked for refusing to fight in Ukraine*. The Guardian, 27. 05. 2022. <https://www.theguardian.com/world/2022/may/27/115-russian-national-guard-soldiers-sacked-for-refusing-to-fight-in-ukraine>
- Sauer, Pjotr: *'They were furious': the Russian soldiers refusing to fight in Ukraine*. The Guardian, 12. 05. 2022. <https://www.theguardian.com/world/2022/may/12/they-were-furious-the-russian-soldiers-refusing-to-fight-in-ukraine>
- Sciutto, Jim – Bertrand, Natasha – Marquardt, Alex: *US preparing to approve advanced long-range rocket system for Ukraine as Russian TV host warns of crossing a 'red line'*. CNN, 27. 05. 2022. <https://edition.cnn.com/2022/05/26/politics/us-long-range-rockets-ukraine-mlrs/index.html>
- Slipchenko, Sergiy: *Poll: Over half of Ukrainians will actively resist Russian invasion*. Kyiv Independent, 17. 12. 2021. <https://kyivindependent.com/national/poll-over-half-of-ukrainians-will-actively-resist-russian-invasion/>
- Slovakia says it has given S-300 air defence system to Ukraine. Al Jazeera, 08. 04. 2022. <https://www.aljazeera.com/news/2022/4/8/slovakia-says-it-has-given-s-300-air-defence-system-to-ukraine>
- Statiev, Alexander: *The Soviet Counterinsurgency in the Western Borderlands*. Cambridge University Press, 2010.
- Trevithick, Joseph: *One Of Russia's Newest Air Defense Systems Has Been Captured In Ukraine*. The Drive, 30. 03. 2022. <https://www.thedrive.com/the-war-zone/44981/ukraine-captured-one-of-russias-newest-air-defense-systems>
- Trevithick, Joseph: *Ukraine Just Captured Part Of One Of Russia's Most Capable Electronic Warfare Systems*. The Drive, 22. 03. 2022. <https://www.thedrive.com/the-war-zone/44879/ukraine-just-captured-part-of-one-of-russias-most-capable-electronic-warfare-systems>
- Trevithick, Joseph: *Ukraine Situation Report: Donated Czech T-72 Tanks, BMP-1 Armored Vehicles Headed To Ukraine*. The Drive, 08. 04. 2022. <https://www.thedrive.com/the-war-zone/45078/ukraine-situation-report-donated-czech-t-72-tanks-bmp-1-armored-vehicles-headed-to-ukraine>
- Tucker, Patrick: *Ukraine's Drone Warriors*. Atlantic Council, 10. 03. 2022. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/ukraine-s-drone-warriors/>

- Twitter steps up Ukraine misinformation fight. BBC, 19. 05. 2022. <https://www.bbc.com/news/business-61512261>
- Ukraine conflict: Russian forces attack from three sides. BBC, 24. 02. 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-60503037>
- Ukraine Situation Flash Update #15. UNHCR, 03. 06. 2022. <https://data.unhcr.org/en/documents/download/93271>
- Ukraine war: Putin vows to hit new targets if West sends weapons to Ukraine. BBC, 06. 06. 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-61697093>
- Ukraine: Fugitive Putin ally Medvedchuk arrested – security service. BBC, 13. 04. 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-61089039>
- Ukraine: Millions of displaced traumatised and urgently need help, say experts. UN Office of the High Commissioner for Human Rights, 05. 05. 2022. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/05/ukraine-millions-displaced-traumatised-and-urgently-need-help-say-experts>
- Ukraine’s Kherson to Become ‘Part of Russia,’ Occupation Official Claims. The Moscow Times, 20. 05. 2022. <https://www.themoscowtimes.com/2022/05/19/ukraines-kherson-to-become-part-of-russia-occupation-official-claims-a77738>
- US rejects Poland’s offer to send MiG-29 fighter jets to Ukraine. Al Jazeera, 09. 03. 2022. <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/9/us-rejects-poland-offer-to-send-mig-29-fighter-jets-to-ukraine>
- Wakefield, Jane: *Deepfake presidents used in Russia-Ukraine war*. BBC, 18. 03. 2022. <https://www.bbc.com/news/technology-60780142>
- War in Ukraine: Russian forces accused of abducting second mayor. BBC, 13. 03. 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-60725962>
- Watling, Jack – Reynolds, Nick: *Operation Z: The Death Throes of an Imperial Delusion*. Royal United Services Institute, 22. 04. 2022. <https://static.rusi.org/special-report-202204-operation-z-web.pdf>
- Weg frei für Bundeswehr-Sondervermögen. Tagesschau, 03. 06. 2022. <https://www.tagesschau.de/inland/bundeswehr-sondervermoegen-107.html>
- Zelenskiy Dismisses Russia’s Claims On Pullback, Says Ukrainian Forces Preparing For Fight In East. Radio Free Europe/Radio Liberty, 30. 03. 2022. <https://www.rferl.org/a/russia-ukraine-scalng-down-skepticism/31777329.html>
- Генеральный штаб ЗСУ / General Staff of the Armed Forces of Ukraine. Facebook, 29. 05. 2022. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=327706256209126&set=a.229159252730494>